

Har du historien på din sida kamrat?

En idékritisk studie av Pol Pot och Röda Khmererna.

Petter Cedergren

Abstract

The genocide in Cambodia has come to be known as one of the bloodiest in the modern history. During a period of only four years, 1975 – 1979, between 1,5 to 2 million people in the country was butchered. The responsible behind this slaughter was Khmer Rouge under leadership of Pol Pot. The focus for this paper is to make an analysis of the ideology that Khmer Rouge pledged for and test it empirically. Herbert Tingsten, Swedish professor in political science active in the 1930s, developed a method and theory called in Swedish *Idékritik*, this as a response to the totalitarian ideologies of Nazism, Fascism and Communism that where spreading across the European continent. Tingsten meant that every ideology contains a description of the reality which up on it base its view on moral and the society. It's this reality description of the ideology by Pol Pot and Khmer Rouge I will test against other historical sources with some complementary theoretical perspectives on ethics and morale. My conclusion is that their ideology is a mixture of ethnic Khmer nationalism, historical revisionism, anti-colonialism, Marxist-Leninism and pure myths which shows big incoherence. Thereby in the spirit of Tingsten do I dismiss it as not valid.

Key- words: Pol Pot, Khmer Rouge, Cambodia, ideology, totalitarianism, idékritik, Herbert Tingsten

Word count: 9687

Index

1. Inledning...4

1.1 -Forskningsproblem- puzzle...4

1.2 -Inom och utomvetenskaplig relevans...4

2. Metod & Material...6

2.1- Metod & Teori...6

2.3 -Material...12

3. Empiri: Historisk tillbakablick...12

4. Dimensioner...14

4.1 -Samhällssyn...14

4.2 -Människosyn...17

4.2.1 Kollektiv...17

4.2.2 Individualistisk...20

4.3 Ekonomiska ideal...22

4.4 Moralsyn...24

5. Konklusion...27

6. Källförteckning...27

6.1-Tal...27

6.2- Böcker...27

6.3-Artiklar...28

1 Inledning

1.1 Forskningsproblem- puzzle

Folkmordet som pågick i Kambodja mellan åren 1975-1979 beräknas ha kostat cirka mellan en och en halv miljon till två miljoner människor livet. De ansvariga bakom denna omfattande och systematiska mordkampanj var *Röda Khmererna* (officiellt Kampuchéas kommunistiska parti 1960–1975 och sedermera Demokratiska Kampuchéas parti 1975–1981) under ledning av Pol Pot. Efter ett fem år långt inbördeskrig intogs huvudstaden Phnom Penh i april år 1975. I samband med den militära segern inleddes också upptakten till mördandet då Phnom Penh och andra städer runt om Kambodja tömdes (evakuerades) på sin befolkning för att repatrieras till landsbygden. Det var också här som de stora umbärandena utspelade sig när det nya socialistiska samhället skulle skapas, men som i praktiken blev en blandning av politiskt/etniskt våld, massvält och sjukdomar som följde i spåren av mördandet och som först fick ett stopp i samband med att grannlandet Vietnam invaderade landet år 1979. (Chandler 2008: 7-8)

Fokus för denna uppsats är inte att förklara folkmordet och dess påverkan på landet utan att granska och analysera den ideologi som Pol Pot och Röda Khmererna ger uttryck för:

Det är i denna ansats som jag formulerar följande frågor som mitt forskningsproblem:

Var kan Pol Pot och Röda Khmererna positioneras ideologiskt?

Kan denna ideologi utifrån empiriska källor anses vara giltig?

För att kunna besvara dessa frågeställningar har jag valt att lägga upp denna kandidatuppsats som en idékritisk studie där jag kommer att utgå ifrån tankarna hos idékritikens grundare, Herbert Tingsten, professor i statsvetenskap. Utifrån dessa kommer jag att lägga upp ett schema med olika idédimensioner för att med dessa som verktyg kunna genomföra analysen.

1.2 Inom och utomvetenskaplig relevans

Teorell och Svensson radar upp ett antal kriterier för utom- respektive inomvetenskaplig relevans för ett ämnesval. För det utomvetenskapliga kriteriet ska ämnet vara betydelsefullt

utifrån en politisk, social eller ekonomisk aspekt alternativt angå många människors liv och levnadssätt. Detta kan i sig tyckas luddigt då man kan argumentera för att nästintill alla ämnen på ett eller annat sätt innehåller någon av dessa dimensioner. Men här menar samma författare att man inte ska ta det bokstavligt just pga. dess inneboende vaghet utan snarare se det som en påminnelse att man i forskarrollen ska se utanför det så kallade elfenbenstornet dvs. en plats avskärmad ifrån det övriga samhället som universitetsvärlden ibland kan beskyllas för att vara. Mer primärt är dock det inomvetenskapliga kriteriet som det utomvetenskapliga i ljuset av kan ses som ett komplement till. För detta är den primära målsättningen att som forskare eftersträva kumulativitet, dvs. bygga vidare på redan existerande forskning. Huvudargumentet för detta är att kunskap som sådan inte produceras isolerat utan att den växer fram som en frukt av fleras gemensamma arbete. Som enskild forskare är man därmed alltid en del av ett större sammanhang av kollektivt kunskapssökande. Sätten man kan gå till väga på är dock många, allt ifrån att skapa en ny hypotes till att ta sig an ett specifikt empiriskt fall utifrån ett nytt teoretiskt perspektiv. (2007: 18-19)

Ifrån första världskrigets efterdyningar med uppskattningsvis 14 miljoner döda och enorm förstörelse runt om i Europa växte sig nya typer av totalitära ideologier fram i flertalet länder på kontinenten under 1920-talet (Smedberg 2015: 332). Inte bara i nederlagets Tyskland där nazismen växte fram i samband med den ekonomiska krisen som följde med de enorma krigsskadestånd som landet erlades att betala i samband med Versaillesfreden, en fred som den tyska befolkningen ansåg orättfärdig då Tyskland ensamt hölls ansvarig för att ha startat kriget. Men även i länder som stått på den vinnande sidan av kriget t.ex. i Italien och Ryssland där fascismen respektive bolsjevismen växte sig fram till följd av förhärskande samhällsstrukturer, ekonomisk kris och social oro. (Smedberg 2015: 340-341)

Dessa olika totalitära ideologier med liten respekt för det mänskliga värdet skulle sätta sin prägel på politiken och samhällslivet i stora delar av världen de närmaste 70 åren, och där dess styre inte råde skulle en motreaktion inom de länder som ansågs vara liberala demokratier utvecklas. I denna motreaktion har både nazism, fascism, och kommunism utmålats som något innerligt ondskefullt pga. sina våldsamma inslag och stora antal offer både i form av levande och döda. Detta är inte bara en grov förenkling av dessa politiska tankegoods, utan också direkt farligt eftersom dessa ideologier då med hjälp av onskans argument förvandlas till väsen där de ostört kan odla sin egen mytbildning. Denna hållning leder därmed till att vi fjärrar oss ifrån dem och därmed minskar vår förståelse av de idéer som utgör den egentliga drivkraften bakom totalitära organisationer eller individers

handlande. Denna problematik har nu på 2010-talet aktualiserats igen där vi i västvärlden och olika liberala demokratier fått utstå fruktansvärda terrorattacker på platser som Paris, New York och Utøya/Oslo. Det som förenar motiven bakom dessa attentat är att de är ideologiskt motiverade. Vi kan inte avfärda exempelvis sekten Daesh eller terroristen Anders Behring Brevik som ondskefulla mytologiska väsen, detta då dessa drivs av en ideologisk övertygelse, en övertygelse som vi i egenskap av samhällsvetare måste våga ta oss an, pröva och utmana. Detta för att kunna motverka dessa totalitära krafter för att slå vakt om det öppna och demokratiska samhällsbygget som vår liberala demokrati bygger på. Med denna argumentation anser jag att denna uppsats uppfyller kraven för inom- som utomvetenskaplig relevans utifrån de kriterier som tidigare redogjort för.

2 Metod & Material

2.1 Metod & Teori

Som nämnades i inledningsavsnittet är detta en idékritisk studie och därmed kan vi tillskriva metodvalet som detsamma. Anledningen till denna inriktning är för att min ambition att förstå och skärskåda den ideologi som låg bakom Pol Pot regimens folkmord i Kambodja åren 1975-1979 än att förklara själva folkmordet dvs. t.ex. genom att kvantifiera antalet offer, metoder och tillvägagångssätt för mördandet osv.

Innan vi går vidare med detta måste dock själva begreppet ideologi som är centralt för hela uppsatsen definieras. Bergström och Boréus argumenterar i sin bok för att ideologin som begrepp bygger vidare på idén som utskiljer sig i relation till intryck och attityder genom att både ha en inbyggd stabilitet och kontinuitet. Grundtanken för vad en ideologi kan definieras som är därmed en uppsättning av idéer som berör samhällseliga och politiska frågor och fenomen. Dock kan dessa idéer ta sig vitt skilda uttryck, både i sin karaktär och till sitt syfte där dessa beskrivs som allt ifrån exempelvis en målriktad och systematisk sammanställning av politiska ståndpunkter till utopier alternativt som verklighetsfrämmande hjärnsnöken. Ideologibegreppets mångtydighet gör det därmed av än större vikt för min uppsats att kunna definiera det. (2012. 140)

Det finns därmed två huvudspår av hur ideologi kan definieras. I det första spåret liknas en ideologi vid att vara en typ av idésystem, definitionen blir därmed också neutral av sin natur

då den inte säger någonting om de effekter som dessa system skulle kunna ha. Detta spår överensstämmer mångt och mycket med hur Tingsten betraktade ideologin som koncept. Om vi växlar över till det andra spåret ser man att ideologier på ett sådant sätt att även deras funktioner byggs in i begreppet. Man kan t.ex. se dem som åskådningar som ger uttryck till att öka ett samhälles sammanhållning eller legitimerar en viss klass/grupps intresse, detta spår är tydligt överensstämmande med Karl Marx synsätt på ideologi. (Bergström & Boréus 2012: 140-141)

Tingsten framhåller tre kriterier för vad en ideologi ska innehålla, dessa är följande: *verklighetsomdömen, grundläggande värdepremisser, och konkreta rekommendationer*. Det som skiljer ut Tingstens resonemang är hur centralt han sätter verklighetsomdömenas roll för en ideologi där han menar att de två senare bygger på den förra. Verklighetsomdömena bygger på en empirisk grund och därmed kan den här aspekten av en ideologi prövas vetenskapligt. Det som är falskt saknar värde och det som inte är prövbart, exempelvis den normativa aspekten av ideologibegreppet, är också av mindre värde. Senare forskning har kritiserat denna rangordning och menar att Tingsten trycker för hårt på verklighetsomdömenas roll i sin strävan att kunna uppnå prövbarhet. Evert Vedung professor i statsvetenskap m.fl. lyfter snarare fram den normativa delen som ideologins kärna. I valet mellan dessa forskare blir det till slut en fråga om vilket vetenskapligt synsätt man har där Tingstens synsätt är av högst rationell karaktär. Då det Tingstenska spåret med idékritiken är det primära analysinstrumentet för denna uppsats, är det därmed viktigt att problematisera den genom att visa på kontrasterna av hur ideologibegreppet kan tolkas. (Bergström & Boréus 2012: 141-142)

Hur kan då rimlighet prövas? En aktör som framför ett politiskt budskap eller en moralisk uppfattning åberopar vanligtvis en del påståenden för denna. Dessa argument kan kritiseras för att vara mer eller mindre hållbara, men även de värden som argumenten i fråga gäller kan kritiseras för att vara mer eller mindre rimliga. Detta hänger ihop med utgångspunkten, dvs. internt eller externt, om man ska kritisera något internt gäller det att visa inkoherens. En teori kan sägas vara inkoherent om de påståenden eller rekommendationer som den förespråkar inte hänger ihop med sammanhängande värden och principer. Påståendena i sig kan vara riktiga men helheten blir inte sammanhängande. (Beckman 2005: 71-72)

Om vi kort också går in lite djupare i det marxistiska spåret skriver Bergström & Boréus att Marx brukar ideologibegreppet utifrån två olika traditioner, den negativa respektive den positiva. I den förstnämnda argumenterar Marx för en ideologi som används för att

upprätthålla den nuvarande ordningen i ett samhälle som i grunden har starka slitningar, exempelvis den mellan arbete och kapital. För att motverka dessa slitningar understödjer den härskande klassen idéer och föreställningar som t.ex. nationalism och religion. I kontrast till detta motsäger Marx sitt eget resonemang med den positiva tolkningen, där han argumenterar för att under förutsättningen av en grupps samlade uttryck inte kan kopplas till repression eller förvrängning ska dessa ses som ett uttryck för dess föreställningsvärld. Detta är enligt Marx i förlängningen miljöbaserat då detta uttryck kan kopplas till den sociala kontext som gruppen verkar i. Som exempel hade 1800-talets arbetarklass ett legitimt intresse att föra sin klasskamp utifrån de usla levnadsvillkor man levde under. En metafor som Marx själv flitigt refererade till var *camera obscura* där han menade att ovanstående redogjorda föreställningar ledde till att människor såg världen upp och ner, något som också i förlängningen avspeglade deras handlingar. Istället för att som tex. arbetare ta striden och föra klasskamp mot den ägande klassen omfattar hen istället nationalismens mantel och vid händelse av krig är risken överhängande att man för krig mot en annan person som i grunden lider under samma förtryck och som man egentligen delar samma intresse med. (2012: 143-144)

Hur ska jag då konkret gå till väga i genomförandet av denna studie? De två analysverktyg som man brukar prata om när det kommer till idékritiska studier är antingen *idealtyp* eller *dimensioner*. Nedan kommer båda presenteras för att sätta dem i paritet till varandra samt för att problematisera deras för- och nackdelar. Av dessa två föll mitt val på dimensionsverktyget som sedermera kommer att ligga till grund för analysen. Den förstnämnda är intimt förknippad med Max Weber, den tyska sociologen som verkade ifrån slutet av 1800-talet fram till 1900-talets början. Weber renodlade olika tankesätt och ideologier som t.ex konservatism, liberalism osv. Detta för att sedan lägga dessa idealtyper över ett textmaterial t.ex. över hur ett visst politikområde ska utformas som filter för att kunna positionera den ideologiska inriktningen. Men de kan även användas på motsatt håll om man ska undersöka en enskild aktörs eller ett partis handlande över tid i sin strävan att ideologipositionera dessa. (Bergström & Boréus 2012: 150-153)

Den stora fördelen med detta analysverktyg är att det underlättar strukturerandet av det material som man ämnar undersöka och därmed kan mönster också lättare utkristalliseras. Vidare blir möjligheterna för en komparativ analys desto större, i det fall att idealtypen man utmejslat är välkonstruerad, och därmed blir möjligheterna för en komparativ analys desto större. Nackdelen är att man i rollen som forskare löper risk för att påtvinga materialet den modell som man konstruerat, vilket i sin tur leder till validitetsproblem. (Bergström & Boréus

2012: 166-167) Denna problematik liknar Badersten vid så kallad *begreppstänjning* där man ökar begreppets omfång utan att minska dess ursprungliga innehållsliga betydelse. I tillägg till detta utvecklar Badersten sitt resonemang med att denna problematik också rör när man som forskare tar ett begrepp ifrån en given kontext för att sätta det i en annan så kallad *concept traveling*, då det där kan ha en helt annan betydelse och innebörd. (2006: 91-93)

I det andra analysverktyget som presenteras i Bergström & Boréus bok för att bedriva idékritik framhålls mer allmänt hållna *dimensioner* som bottnar i forskningen gällande politisk filosofi och ideologi. De som jag valt att utgå ifrån är följande:

- Samhällsteori (kollektivistisk – individualistisk)
- Människosyn (optimistisk - pessimistisk)
- Ekonomiska ideal (ekonomisk kollektivism – ekonomisk individualism)
- Moralsyn (kollektivistisk eller individualistisk)

Mitt val av dessa faller på att jag tror att de sammantaget kommer kunna ge en så heltäckande bild som möjligt i min strävan att ideologipositionera Pol Pot och Röda Khmererna. Men också för att de ligger i linje med Tingstens och annan tidigare gjord forskning på området. (Bergström & Boréus 2012: 156-158)

Genom att på detta sätt lägga upp min metod kumulativt, vill jag hävda att min strävan att kunna uppnå intersubjektivitet för denna studie ökar. Detta är också något som Badersten argumenterar för i sin bok där han menar på att de värden eller principer som man som forskare använder sig av i sitt arbete måste gå att reproducera. Mer precist gäller det att igenom hela kedjan kunna påvisa vad som rättfärdigas kontra hur det rättfärdigas, de slutsatser som dras och vad som leder fram till dessa. Detta för att kunna uppnå kriteriet för kritiserbarhet, vilket mina enskilda privata värderingar inte kan göra. (2006: 78-79)

De främsta fördelarna med att använda sig av dimensionsverktyget är att dess tillämpning lämpar sig bättre över större tidsaxlar samt att de inte tar lika långt tid att utmejsla. Om jag sätter detta i paritet till just min studie så är det avgörande att ha ett verktyg som kan brukas över en lång tidsperiod då i Pol Pots tal som jag ämnar undersöka sträcker sig innehållet i flera århundranden av den kambodjanska historien från Khmerriket och framåt. Dock är jag medveten om att det samtidigt finns en risk med att välja ett analysinstrument som kan vara för vagt eller för allmänt hållet, eftersom där kan finnas mer att analysera som ligger utanför de ovanstående dimensioner som jag valt att strukturera min uppsats utifrån. I tillägg till detta är det också viktigt att avgränsa de på så vis att de inte blir ömsesidigt uteslutande

innehållsmässigt. Det gäller också att vara medveten om kontexten när man bedriver ideologikritik, även om det primära material som jag kommer att analysera är text är det helt oundvikligt att beröra i vilken tid och i vilket rum den har uppkommit. Marxismen hade exempelvis inte uppstått utan industrialiseringen i Västeuropa och det nya proletariat av arbetare som växte fram i städerna till följd av urbaniseringen som var dess målgrupp. Utan att gå händelserna i förväg är kontexten en hörnsten i strävan att förstå och kunna ideologipositionera även Pol Pot och Röda Khmererna. (Bergström & Boréus 2012: 167-168)

Som Beckman hävdar blir vi dagligen översköjda av diverse olika budskap, argument och ställningstaganden på olika arenor allt ifrån de politiska församlingarna, massmedia, litteraturen osv som vi under ett samlingsnamn kan definiera som idéer. Dessa idéer är för oss som studerar statsvetenskap av högsta intresse att skärskåda och analysera för att kunna förstå samhällslig förändring. Men i ambitionen att kunna genomföra detta arbete behövs det en metod för att forskningen som bedrivs varken baserar sig på löst tyckande eller blir en del av den politiska debatten som man säger sig studera. (2005: 9-10)

Beckman definierar därmed idéanalysen som ett samlingsnamn för olika syften, frågeställningar och analystekniker men med det överhängande motivet att på ett vetenskapligt sätt studera politiska budskap (2005: 11).

Utifrån detta delar han därmed in idéanalysen i två olika skolor: *innehållslig* och *funktionell* där den förstnämnda gör att man som forskare inträder i rollen som debattör i syftet att utveckla den egna argumentationen mot en viss ståndpunkt och där den senare intresserar sig för idéernas ursprung, spridning och dess konsekvenser (Beckman 2005:13)

Ända sedan idékritiken föddes har den ständigt utsatts för kritik i avseendet att istället för att bygga forskningen på fast empiri är värdeutsagor något betydligt mer luddigt att förlita sig på. Även den tidigare introducerade fadern för idékritiken Tingsten började i den senare delen av sitt liv ifrågasätta sin egen metod då han kommit till slutsatsen att den av naturen i grunden var av negativ karaktär. Vilken därmed främst användes av forskare i syfte att skärskåda andras felaktigheter istället för att bidra med nya upptäckter och kunskap eller för att med andra ord använda Tingstens egen metafor att som forskare ”att agera intellektuell städtant”. (Beckman 2006: 333)

Beckman argumenterar för att Tingstens egna invändningar har besvarats med hjälp av tiden och den utveckling som skett inom idékritiken. Exempelvis genom den mängd av avhandlingar som producerats med hjälp av denna metod bidragit inte bara till att vässa den

samhällsvetenskapliga forskningen i sig utan också bidragit till att sätta spår i det offentliga samtalet. I tillägg till detta är dock den ”värderelativism” som Tingsten påpekar fortfarande oklar. Om man utgår ifrån ett emotivistiskt perspektiv är alla värdeutsagor helt i avsaknad av sanningsvärde och ska enkom ses som känslouttryck. (2006: 334)

Detta står i bjärt kontrast till den subjektivistiska uppfattningen där värdeutsagor visst kan anses som sanning men bara utifrån det egna subjektet där två subjekt därmed också har två olika sanningar. Som uttryck blir då värdenihilism mer korrekt än relativism då kontentan här blir att inget påstående anses uttrycka något och därmed inte kan värderas. (Beckman 2006: 334)

Badersten behandlar också värdenihilismen i sin bok där han argumenterar mot att värdenihilismen som ibland påstås skulle öppna upp för en långtgående moralisk riktighet eller ej, det gör den icke enligt Badersten utan snarare ska betecknas som neutral, indifferent alternativt som amoralisk (2006: 58)

Hur skulle man då kunna förhålla sig till detta ifrån värdeontologiska och epistemologiska ansatser? För det första gäller det att skilja på dessa ansatser, då värdesatsteorin är en teori om språkliga satsers värdeontologin en teori om verkligheten i sig. Där kan följande frågor ställas: Existerar värden i verkligheten? Kan värden vara objektiva utifrån aspekten att de besitter objektiva egenskaper, goda som onda? Badersten delar in den värdeontologiska teorin i den positiva kontra den negativa där den förstnämnda likställer värden med materiella ting och därmed ges dessa ”ontologisk status”. Exempelvis kan värdet frihet vara något gott i sig och därmed eftersträvansvärt. Den sistnämnda hävdar att värden inte har någon objektiv existens utanför vårt egna subjekt. Åberopar vi frihetsvärdet igen får det snarare ses som ett subjektivt påstående. (2006: 58-59)

Beckman är kritisk till Tingstens resonemang utifrån dessa premisser då han menar att det lätt blir motsägelsefullt eftersom han menar att Tingstens koppling värderelativismen borde stå i ett motsatsförhållande till misstänksamheten gentemot filosofisk spekulation. (2006: 335)

Detta leder oss i sin tur in på den värdeepistemologiska aspekten: går det att uppnå vetenskaplig kunskap utifrån värdeutsagor? Och kan man objektivt säga rätt kontra orätt, ont kontra gott? Som i den tidigare nämnda värdeontologiska aspekten kan vi också dela upp värdeepistemologin i vad Badersten beskriver som objektivistisk kontra subjektivistisk kunskapssyn. Här går skiljelinjen i att den första hävdar att det går att uppnå sanning om verkligheten som är fränkopplad ifrån subjektet som beskriver den med förevändningen att

beskrivningen är tillgänglig för alla då den andra hävdar att detta är en omöjlighet då vår subjektiva förståelse färgar all den kunskap vi tar in och därmed även producerar. En mildare variant av detta skulle kunna benämnas som begreppsberoende men om man vill hårdra resonemanget argumenterar man snarare för att den skulle vara begreppsbestämd. (2006: 60-61)

2.2 Material

Vad är det då för material som jag utifrån denna metod och teori ska analysera? I grund och botten blir denna studie en textanalys. Det tal som kommer vara det centrala dokumentet för granskningen i uppsatsen är Pol Pots hyllningstal till partiet på dess sjuttonårsdag ifrån partikongressen år 1977, i vilket han redogör för partiet och Kampuchéas (som var Röda Khmerernas benämning på Kambodja) historia, nuvarande status samt framtida mål. Ett autenticitetsproblem är att originalspråket för detta tal är på khmer, ett språk jag inte behärskar och därmed får jag hålla till godo med den engelska översättningen. En annan aspekt som kan vara problematisk med denna typ av material är att det är riktat mot en extern publik, mycket av Röda Khmerernas arbete skedde i det fördolda, inte bara av paranoia utan också som strategi för att spä på mytbildningen kring sin organisation. Det jag kommer ta till vara på i dessa officiella dokument är framförallt de verklighetsutlåtanden som Pol Pot gör för att enligt Tingstensk schematism ställa dessa mot historiska källor för att testa dess giltighet.

3 Empiri: Historisk tillbakablick

Kambodjas självständighetssträvan började på allvar ta fart efter andra världskriget (år 1939-1945) då Franska Indokina som landet var en del av hade varit ockuperat av Japan. Frankrike ville vid denna tid återta kontrollen över sin forna koloni, vilket skulle leda fram till ett av de mest segdragna och blodigaste krigen under avkoloniseringsperioden: Vietnamkriget. Det som sedermera skulle bli känt som Röda Khmererna var ifrån början en del av Indokinesiska Kommunistpartiet under den vietnamesiska ledare och sedermera statsmannen Ho Chi Min. Kampen för ett självständigt Vietnam respektive Kambodja fördes därmed ursprungligen ifrån samma rörelse. De två viktigaste självständighetsledarna vid den här tiden var Son Ngoc Minh och Tou Samouth som etablerade ett självständigt kambodjanskt parti vid namn Kampuchéas Kommunistparti. Detta parti behöll i starten de starka banden till sina vietnamesiska motsvarigheter, ett band som skulle bestå fram till dess att Pol Pot tog över makten år 1963. Detta ledde till att relationen radikalt försämrades för att till slut bli öppet

fientligt med krig som följd. För att sammanfatta kan man säga att Kambodjas kommunistparti gick ifrån början av 1950-talet att vara lantligt, buddistiskt, pro-vietnamesiskt till att under Pol Pots ledning på 1970-talet bli urbant, radikalt, anti-vietnamesiskt och med en ledning (inkluderat Pol Pot själv) som utbildats i Frankrike. (Kiernan 1996: 12-14)

Detta skifte i makten inom Röda Khmererna och därmed i relationen till de vietnamesiska kommunisterna är mycket viktigt för att förstå den kommande händelseutvecklingen i landet, en avgörande faktor för denna brytning är Sino-Sovjetiska brytningen som inträdde i början av 1960-talet där de vietnamesiska kommunisterna tog Sovjetunionens parti. Detta ledde i sin tur till att Röda Khmererna under Pol Pots ledning såg sin chans att få ett större manöverutrymme ifrån sina tidigare vietnamesiska partners som den ansåg sig vara dominerade av. Denna konflikt var dock inget nytt då de två grannfolken sedan långt tid tillbaka varit arvfjender i kampen om herraväldet över samma geografiska område. Det var snarare kampen för självständighetssträvande från kolonialherren Frankrike med liknande ideologiska inslag som gjorde att man överbyggade denna historiska konflikt i en tidsperiod under mitten av 1900-talet. (Kiernan 1996: 14-15)

År 1955 hölls de första valen i landet efter självständigheten vilka riggades av Prins Norodom Sihanouk till hans favör och som skulle leda landet auktoritärt fram till år 1970 då general Lon Non genomförde en statskupp mot sin prins tillika premiärminister. Denna kupp efterföljdes av ett femårigt inbördeskrig som kulminerade i att Röda Khmererna med Pol Pot i spetsen tog över makten (Kiernan 1996 15-16).

I april år 1975 intar Röda Khmererna huvudstaden Phnom Penh för att omedelbart och utan officiell förklaring utrymna staden på dess invånare. Denna utrymning skulle bli upptakten till ett av de grymmaste och mest brutala folkmorden i modern tid, där uppskattningsvis mellan en och en halv till två miljoner invånare av landets befolkning beräknas ha blivit dödade eller svultit ihjäl på den kambodjanska landsbygden vilket för eftervärlden skulle bli känt som "Dödens fält". (Laban- Hinton 2005: 1 & 8)

Detta folkmord skulle pågå fram till år 1979 då grannlandet Vietnam invaderade *Demokratiska republiken Kampuchea*. Ett år senare kastar vietnameserna ut de Röda khmererna ur huvudstaden Phnom Penh, vilka istället drar sig tillbaka till landsbygden i den västra delen av landet för att föra gerillakrigsföring därifrån. Detta satte förvisso stopp för själva folkmordet med detta skulle i sin tur leda till ett mer än tioårigt långt inbördeskrig

mellan den nya vietnamstödda regimen i huvudstaden och Röda khmererna som skulle fortsätta plåga den kambodjanska civilbefolkningen. (Chandler 1999: 157-159)

Först efter Parisavtalet år 1991 och etablerandet av *United Nations Transitional Authority In Cambodia* (UNTAC) året därpå som syftade till att hålla demokratiska val för att få till en legitimt folkvald regering. I valet år 1998 återtog den vietnamvänliga Hun Sen makten som styrde under 1980-talet och har sedan dess styrt landet med ett auktoritärt styrelseskick. (Chandler 1999: 172-173)

4 Dimensioner

I detta kapitel kommer själva analysen av Pol Pots hyllningstal till partiet på partikongressen år 1977 äga rum, och detta utifrån det teoretiska ramverk samt de fyra dimensioner jag ovanstående presenterat.

4.1 Samhällssyn (kollektivistisk – individualistisk)

I Pol Pots tal redogör han både för Röda Khmerernas och Kampuchea¹s historia, samtid och framtid. I talet faller hans argumentation tillbaka på att Röda Khmerernas väpnade kamp i grunden är en fortsättning på samma kamp som fördes mellan bönderna och den feodala klassen som sög ut de från feodaltiden, igenom kolonialtiden till tidpunkten för när talet hölls. Pol Pot argumenterar för att förhållandena visserligen skiftar under historien men att grundkonflikten mellan de klasser som suger ut och de som blir utsugna är densamma (Pol Pot 1977: 14).

Varför tidigare kamp mot den härskande klassen inte varit lyckosam förklarar Pol Pot med att bondeklassen inte höll en ”korrekt politisk linje”. Med detta menas att när företrädare ur bondeklassen vunnit segrar tidigare under historien har de efter detta själv intagit rollen som härskare i form av t.ex. vicekung, feodalherre och därmed blivit den nya utsugaren av sin gamla klass. Detta förhållande tillspejades ytterligare enligt Pol Pot när den härskande klassen bjöd in andra feodalherrar och koloniserare utifrån som spädde på förtrycket mot den khmerska bondebefolkningen. Motivet bakom att bjuda in dessa främmande makter var enligt Pol Pot att med hjälp av deras vapenmakt kunna bibehålla rådande strukturer. I utbyte mot

¹ Pol Pot benämner landet konsekvent med detta namn, de bitar som jag presenterar ifrån talet kommer därmed också vara detsamma, dock kommer jag skriva Kambodja när jag refererar till de historiska källor som jag ämnar pröva hans verklighetsutsagor emot.

denna hjälp fick de främmande krafterna både delar av Kampuchéas territorium och rikedomar. (Pol Pot 1977: 16-17)

Allt detta ovanstående som Pol Pot ger uttryck för i sitt tal är vad man enligt Tingstens skulle klassificera som *verklighetsomdömen*, Pol Pot återger en historisk tillbakablick över Kambodjas (Kampuchéas historia) där han argumenterar för att Röda Khmererna är den rättmätiga arvtagaren i denna konflikt mellan olika klasser vilket då skulle utgöra deras främsta legitima grund som politisk rörelse. Den första frågan jag i rollen som idékritiker därmed måste ställa mig är följande: Har denna konflikt som Pol Pot beskriver i sitt tal överhuvudtaget existerat? Och om vi antar att den gjort det, tog den sig i form av dessa uttryck som han beskriver?

Redan inledningsvis när jag ska börja undersöka sanningshalten i Pol Pots historiebeteckning stöter jag på problem. Vad syftas på med benämningen ”den feodala tiden”? Där finns spår av mänskligt liv från så tidigt som 4200 år före Kristus i det geografiska område som utgör dagens Kambodja och rester av en förhistorisk innan khmererna kom till området ifrån 1500 före Kristus (Chandler 2000: 13). Men om vi hoppar lite framåt i historien kan jag konstatera att den första skriften på Khmer-språket kan härledas till år 611 efter Kristus och därmed får detta anses vara startskottet för det som ligger till grund för dagens kambodjanska nation (Chandler 2000: 27). Det blir dock åter problematiskt med denna startpunkt för att hårdra sig att den ”feodala tiden” i så fall sträcker sig över tidsperiod om cirka 1200 år fram till den franska kolonialiseringen av området i slutet av 1800-talet. Det som ytterligare komplicerar Pol Pots linjära historiebeteckning är att det under århundrandena fram till den franska kolonialiseringen fanns flera olika riken och statsbildningar i området, vissa av dessa har existerat parallellt medan andra har legat i kronologisk följd. Poängen med min argumentation här är att dessa riken skiljde sig åt sett till hur de var organiserade socialt och politiskt.

Det mest kända av dessa är onekligen Angkorriket som bildades i det som idag utgör den västra delen av Kambodja, och vars epicentrum utgjordes av templet Angkor Wat i staden Angkor, vilket idag utgör landets främsta turistattraktion. Angkorriket existerade ungefärligt i tidsperioden från början av 800-talet till en bit in på 1400-talet. (Chandler 2008: 35) Riket under denna tid blomstrade ekonomiskt och utvecklade därmed en byråkratisk statsapparat bestående av präster, arméer, tjänstemän osv, under kejsare Suryavaraman I (Chandler 2008: 50-51)

Angkorriket var till viss del ett slavsamhälle enligt Chandler, vilket därmed ger visst stöd till den historiebeteckning som Pol Pot redogör för i sitt tal, men vad han utelämnar och därmed förenklar är att dessa strukturer var relativt flytande och att det både fanns exempel på slavar som höll sig med egna slavar och de som gifte sig uppåt i hierarkin till och med in i den kungliga sfären. Att ur ett slavperspektiv få återberättat historien är därtill mycket svårt då de flesta var analfabeter vilket även är anledningen till att det inte finns många skrivna historiska källor. Om man ska dra en parallell om samhällssystemet i Angkorriket är det snarare till kastsystemet i Indien som är mer mångfacetterat än att dela upp befolkningen i strikt fria och ofria individer som t.ex. i Romarriket som annat är ett bra exempel på ett mer renodlat slavsamhälle. (2008: 55-56)

Är det då möjligt att säga att den typen av konflikter som Pol Pot beskriver i sitt tal föregick? Angkorriket både utsattes för attacker och expanderade fram till dess fall under 1400-talet bland annat i kriget mot Chamfolket som invaderade Angkor på 1100-talet. När Jayavarman väl återtog Angkor möttes han av en förfallen stad där kriminaliteten regerade. Men att säga att detta skulle vara detsamma som att en ständig konflikt mellan olika klasser är en välvillig uttolkning av historien för att utifrån sitt eget intresse få legitimitet för sin sak (Chandler 2008: 69-70). De fraktionsstrider som pågick i Angkorriket blir därmed analyserade av Pol Pot utifrån hans 1900-talshorisont där han tar begrepp ifrån en kontext och applicerar de på en annan, så kallad *concept traveling* som tidigare nämnts inom ramen för teorikapitlet (Badersten 2006: 91-93). Även om det stämmer att konflikter och utsugning av de lägre klasserna i det feodala Kambodja existerade är Pol Pots analys av dem tämligen grund och vinklad, vilket också gör att jag underkänner denna första del av den utsaga i talet gällande den legitima grund som han anser sig Röda Khmerernas kamp vilar på.

Om vi fortsätter till den senare delen av Pol Pots utsaga gällande inbjudandet av utländska makter för upprätthålla rådande förtryck mot de utsugna klasserna i landet är detta en tydlig referens till den franska kolonialiseringen av landet i mitten av 1800-talet. Den franska närvaron började med att katolska missionärer slog sig ner i landet, men det var först 1863 som landet tecknade ett officiellt fördrag med det kambodjanska hovet om handel och militärt samarbete. De främsta motiven ifrån en kambodjansk horisont för detta samarbete var att hitta en allierad för att återta kontroll över de khmertalande områden som man förlorat till vietnameserna. Landet gick därmed ifrån att stå under thailändskt inflytande till att bli ett franskt protektorat. (Chandler 2008: 171-172)

När Frankrike stärkte kontrollen över protektoratet på 1880-talet genomförde de flera reformer som var impopulära framförallt i den feodala eliten. De främsta exemplen på sådana var: inrättandet av ett tjänstemannasystem, institutionaliserande av ägande över land och framförallt avskaffandet av slaveriet. Dessa reformer byggde på de revolutionära ideal från den franska revolutionen år 1789 och sågs av de franska kolonialisterna som nödvändiga för att modernisera protektoratet som hitintills styrts på gamla feodala principer. Reformerna ledde dock i slutändan till ett väpnat uppror av den härskande klassen med kung Norodom i spetsen och det lade sig först när fransmännen stoppat reformerna, och det var först 20 år senare när kungen dött som reformerna kunde börja implementeras (Chandler 2008: 176-177)

Kärnan för Pol Pots samhällssyn får därmed karaktäriseras som kollektivistisk fast där kollektivet han utgår ifrån bygger på ett etno-nationalistiskt resonemang där det kampucheanska folket enbart kan bli fria om de enar sig mot feodalherrarna och utländska imperialister. Sammanfattningsvis kan jag konstatera att Pol Pots historiebeteckning är godtycklig. Pol Pot är inte okunnig om sitt lands historia men han väljer också att uttolka den i de syften som passar honom för att legitimera sin och rörelsens sak. Om man utifrån en empirisk ståndpunkt ska utvärdera Pol Pots historiebeteckning skulle man välvilligt kunna beteckna den som förenklande men med tanke på i vilket syfte den använts och med det ödesdigra resultatet Röda Khmerernas ideologiska tankegodis ledde till med många miljoner människors död blir den mer korrekta benämningen ett rent falsarium.

4.2 Människosyn (optimistisk - pessimistisk)

I detta avsnitt kommer jag att diskutera Pol Pots och Röda Khmerernas människosyn utifrån två aspekter, kollektiv respektive individuell. I den första delen kommer jag att diskutera och pröva de empiriska utsagor i talet rörande det folkliga stödet för revolutionen som ägde rum år 1975, och detta utifrån en legitimitetsaspekt då Pol Pot i sitt tal argumenterar för att kärnan i revolutionen bygger på folkets vilja och intresse. Vidare kommer jag att uttolka de delar i talet som rör Pol Pots syn på människan som individ, dvs. egenskaper, allmän natur och roll. Detta för att sätta detta i paritet mot andra ideologiska perspektivs människosyn framförallt det marxistiska som Pol Pot utger sig vara en anhängare av.

4.2.1 Kollektiv

I talet beskriver han det enorma stöd som revolutionen har. Han uppskattar att cirka 98 % till 99 % av Kampuchéas befolkning stödjer revolutionen. Han fortsätter med att beskriva landets demokratiska styrelseskick som bygger på demokratisk centralism för att främja den

socialistiska revolutionen. Detta blir dock motstridigt när han väljer att nämna den enligt honom själv försvinnande lilla del av befolkningen som inte stödjer revolutionen. Pol Pot menar att denna utgörs av reaktionärer som inte drar sig från att sälja ut revolutionen till utländska imperialister och kollaboratörer i syftet att förstöra för sitt eget folk, nation och därmed sin egen revolution. (Pol Pot 1977: 62)

Pol Pot menar i sitt tal att detta stöd grundar sig på den demografiska komposition som Kampuchea för tiden hade där arbetare och bönder tillsammans utgjorde 90 % av landets befolkning och att bondeklassen själv utgjorde 85 % av den totala befolkningen. I de återstående 10 % av befolkningen så menar han att även fast delar av den utgörs av kapitalister, markägare och småborgare finns det ändå element som är för revolutionen i egenskap av att de är patrioter och emot förslavande av Kambodja som nation. Sammanfattningsvis går detta resonemang ut på att därmed återstår bara en till två procent reaktionära element bland befolkningen som helhet i Kampuchea som motsätter sig revolutionen. (Pol Pot 1977: 56)

Denna bild av Röda Khmerernas syn på hur Kambodjas demografi och hur man ska förhålla sig till olika samhällsskikt och dess respektive roll i revolutionen hittar man även i ett dokument för internt bruk ifrån 1977. Den stora rädslan i att liera sig med den gamla feudala ägarklassen med Prins Sihanouk mot utländska exploatörer i spetsen grundande sig i det indonesiska exemplet där kommunistpartiet hade blivit utmanövrerat och massakrerat av armén i efterdyningarna mot President Sukarno år 1965-1966. Man tvivlade inte på deras patriotism, däremot var man inte beredd att ge dem en framträdande roll i revolutionen på grund av rädsla för sin egen existens. (Chandler 1988: 215-216)

Det som jag framförallt tar fasta på ur en idékritisk hållning i detta ovanstående referat ifrån Pol Pots tal är hans syn både på Kambodjas demografi samt det enligt honom massiva stöd som han menar att landets befolknings skulle uppbringa för revolutionen och Röda Khmererna. Detta då dessa båda är av empirisk karaktär och därmed borde de kunna vara prövbara mot andra historiska källor.

Kambodjas rojalistiska tradition sträcker sig tillbaka till Angkorrikets dagar och det var också ifrån denna ättelinje som Sihanouk hämtades för att installeras som kung av fransmännen på den kambodjanska tronen år 1941. Detta förflutna till trots lyckades Sihanouk att få en framträdande roll i självständighetsprocessen år 1955 ifrån den forna kolonialmakten trots att det framför allt var kommunisterna som drev på den. Och därmed med hjälp av denna

manöver skulle han åtnjuta stor popularitet och därmed legitimitet för sitt styre (anledningen till att han framöver skulle titulera sig som prins var att kungens roll i det nya självständiga Kambodja skulle vara ceremoniell, vilket inte passade Sihanouks politiska ambitioner) fram till general Lon Nons kupp år 1970. (Fröberg-Idling 2006: 51-52)

Bakgrunden till statskuppen år 1970 av militären med Lon Non i spetsen var att Prins Sihanouks styre av olika flera anledningar hade försvagats. Han hade bland annat riggat de val som hållits i landet sedan självständigheten till sin egen favör. I tillägg till detta bedrevs en klappjakt emot den politiska vänsteroppositionen som hade gått under jorden för att bedriva sin revolutionära kamp. På den internationella scenen var dock prins Sihanouk orienterad mot socialistiska stater och därmed kritisk mot USA, detta till den milda grad att han bröt med landet 1965 vilket ledde till det omfattande militära bistånd som Kambodja fått tills nu drogs in. Detta var samtidigt som kriget i grannlandet Vietnam gick in i ett nytt och än mer intensivt skedde, den kambodjanska militären såg därmed en möjlighet att kunna kompensera bortfallet för inkomster som drogs in i samband med USAs borttagande av militärstödet genom att illegalt exportera ris och vapen till vietnameserna. Som ett svar på denna illegala verksamhet som gröpte ut skatteinkomsterna för landet förstatligade Prins Sihanouk rishandeln i landet och man var därefter tvungen att sälja sin skörd till enbart statliga uppköpare, detta spädde dock på det folkliga missnöjet då priset som staten köpte upp riset för ansågs vara för lågt. General Lon Non som vid den här tiden var lojal mot prins Sihanouk skickades ut för att kväva upproret med många dödsoffer som följd. (Fröberg-Idling 2006: 66-67)

Det som dock till slut skulle fälla Prins Sihanouk var det interna missnöjet i statsapparaten och hans indirekta stöd till Nordvietnam vars soldater han givit tillåtelse att passera kambodjans territorium i deras krig mot USA. År 1970 när prins Sihanouk var på statsbesök i Paris var kuppen därmed ett faktum, kuppen hade stöd bland befolkningen i Phnom Penh och andra större städer runt om i landet men reaktionen på landsbygden var däremot negativ. Detta kan tyckas konstigt med tanke på de övergrepp som bara några år tidigare begåtts där med Sihanouks goda minne. Men då måste man ha i åtanke att i Kambodjas rojalistiska historia har kungen inte bara varit en politisk ledare utan även setts som en halvgud inom ramen för den traditionella typ av buddism som praktiseras i landet. (Fröberg-Idling 2006: 69-70)

Efter statskuppen blev prins Sihanouk inbjuden till Peking av Mao där han sågs som en tillgång i Kinas kamp mot vietnameserna som ställt sig utanför deras intressesfär efter den Sino-Sovjetiska brytningen år 1960. Under kinesernas överseende ingick därmed Prins

Sihanouk och Pol Pot en ohelig allians där Sihanouk blev galjonsfigur för Röda Khmererna i sin strävan att hämnas Lon Non för sin avpollettering . Detta gav rörelsen både betydligt ökad legitimitet, både på ett internationellt plan men framförallt i själva Kambodja där Prins Sihanouk i radioutsändningar uppmanade sina landsmän att ansluta sig till den väpnade kampen mot militärregimen med Lon Non dvs. i praktiken Pol Pot och Röda Khmererna. Många landsbygdsbor trodde därmed att de slogs för att återinstallera monarkin vars avskaffande de tidigare hade motsatt sig. (Fröberg-Idling 2006: 92-93)

Utifrån dessa historiska källor jag presenterat är det tveksamt Röda Khmererna verkligen hade det genuina och grundmurade stöd för sin revolution som Pol Pot argumenterar för i sitt tal. Det var snarare som enda reella oppositionsalternativ mot den grymma Lon Non regimen understödd av USAs massiva bombningar framförallt i gränsregionerna mot Vietnam som Röda Khmererna kunde mobilisera landsbygdsbefolkningen och omkullkasta regimen i Phnom Penh. Varför är då detta problematiskt? Jo, därför att Pol Pot gång på gång i sitt tal vänder tillbaka till att revolutionens legitimitet bygger på att den utgår ifrån folkets vilja. Mycket av Röda khmerernas arbete bedrevs i det dolda och stora delar av dess rebelsoldater och supportrar var analfabeter. Detta faktum ger ytterligare stöd till att väldigt få kambodjaner som stödde rörelsen vid tidpunkten för Röda Khmerernas seger år 1975 visste om hur revolutionen med evakueringen av städerna till landsbygden med mera skulle organiseras. Rent filosofiskt skulle man då kunna argumentera mot Pol Pot för att hur ska man kunna stödja något som man inte har kunskap om? Jag väljer istället att i Tingstens anda förlita mig på de historiska källor som talar emot Pol Pots utsagor om att det ideologiska tankegodset i revolutionen skulle ha genuint folkligt stöd bland kambodjanerna vid tiden för dess genomförande. Utifrån dimensionens spektrum vill jag dock hävda att Pol Pot i teorin ser positivt på folket som kollektiv kraft trots att han i praktiken saknade dess stöd.

4.2.2 Individuell

Pol Pot argumenterar i sitt tal hur det feodala systemet utsatte människor i det för-revolutionära Kampuchea för allehanda förtryck. Han baserar detta bland annat på en historia om den lilla ensliga byn Krava i Baraydistriktet där invånarnas land hade blivit beslagttaget. När de motsatt sig detta hade alla männen i byn blivit arresterade, partiet rekommenderade därmed de kvarvarande kvinnorna och barnen i byn att ta sig till Phnom Penh och kräva att deras män frisläpptes av nationalförsälminges ledare. När han motsatte sig detta beslutade de sig för att sittstrejka utanför hans residens i flera dagar innan han gav vika för deras krav. Pol

Pot argumenterar för att denna historia illustrerar hur illitterata bönder med hjälp av partiets korrekta guidning har en inneboende kraft att kunna göra vad som helst. (Pol Pot 1977: 30-31)

Denna argumentation är identisk med den som Pol Pot använde när han för att förklara varför bönderna i det feodala Kambodjas kamp mot de utsugande klasserna var dömd att misslyckas under dimensionen om samhällssyn. Därmed kan jag konstatera att den både används till negativt kontra positivt utmålade mänskliga egenskaper. Resonemanget ligger också i linje med Marx syn på människan som en naturkraft jämte de andra dvs att utifrån de fysiska förutsättningarna som hen besitter skapar den saker med hjälp av tingen i omgivningen. Men till skillnad från i naturen föregås varje handling av en tanke där människan målmedvetet arbetar för att uppnå ett mål. (Liedman 2015: 498-499)

Det är också utifrån denna miljöbaserade diskussion som Pol Pot och Marx syn på bonden skiljer sig. Pol Pot menar att de kampuचेanska bönderna som klass utgör revolutionens kärna medan Marx såg bönderna i 1800-talets Europa som en ytterst heterogen grupp. Om detta skriver Tingsten i sin bok där han presenterar grunden för idékritiken. Marx menar att bönderna som grupp lever för isolerat, producerar för lite (oftast självhusförsörjning) och har för lite samröre med det övriga samhället i stort. Marx sammanfattar sin analys av bönderna som grupp själv med orden ”ingen gemensamhet, ingen nationell förbindelse och ingen politisk organisation” och att de därmed inte uppnår kriterierna för att bilda en klass för sig själv. De utgör dock fortfarande en klass i relation till andra samhällsgrupper. (1941: 181)

Pol Pots politiska övertygelse och ideologiska tankegodts formades vid tiden då han befann sig som student i Paris i början av 1950-talet, det var där han blev ihopkopplad med de vänsterradikala kambodjaner som sedermera skulle bli eliten i Röda Khmererna och det var även här han blev medlem i partiet. Dessa var i sin tur formade utifrån sin tid där kraven på social rättvisa i andra världskrigets efterdyningar var gränslösa, t.ex. var det franska kommunistpartiet det största i Västeuropa under den tiden som Pol Pot befann sig i Europa, med andra ord var den radikala vänstern som politisk kraft vid den här tiden hegemonisk. Detta bidrog till utvecklingen av välfärdsstaten i många europeiska länder som vi känner den idag men även avkolonialiseringen, som t.ex. i Kambodja. (Fröberg-Idling 2006: 46-48)

Kambodjas som många andra före detta koloniserade länders historia gick därmed i linje med sin före detta kolonialmakt. Landet blev inte bara koloniserat därifrån utan även delvis avkoloniserat. Detta genom att den välutbildade och nu radikaliserade eliten återvände och tog upp kampen för självständighet. Svårare var det dock att få ihop det ideologiska kittet då

Marxismen i sig var väldigt kontextuell för 1800-talets Europa. Med ovanstående argumentation vill jag därmed hävda att Pol Pot och Röda Khmerernas syn på människan inom ramen för kollektivet skiljer sig ifrån Marx. Inspirationen finns absolut, men om jag i något avseende ska tillskriva Pol Pot ett pragmatiskt drag är det hans förmåga att anpassa sitt tankegods utifrån rådande förhållanden, i detta fall ett agrart utvecklingsland med religiösa och kulturella annorlunda ifrån de västerländska. Det som dock förenar de båda är den i grunden optimistiska syn på människan som individ och dess inneboende egenskaper som en naturkraft där den under rätt förutsättningar kan åstadkomma vad som helst.

4.3 Ekonomiska ideal (ekonomisk kollektivism – ekonomisk individualism)

I Pol Pots tal redogör han konkret för hur han och rörelsen ser på landets ekonomiska förutsättningar och vilka mål de eftersträvar. För tidpunkten när talet hålls menar Pol Pot att landet är i en rekonstruktionsfas då de till stora delar blivit sönderbombat av amerikanska bombflyg under vietnamkriget. Men även utan dessa bombningar har landet fram tills nu varit en underutvecklad jordbrukarnation. Det är utifrån denna kontext som Pol Pot menar att Röda Khmerernas och hans egen uttolkning av marxism-leninismen och dess applicering på de kampucheanska förhållandena skall ses. De övergripande idealen och målet för Röda Khmerernas ekonomiska politik var att transformera landet ifrån en agrar nation till att bli industrialiserat. De principer denna industrialisering skulle baseras på var följande: *självständighet, initiativ och självförsörjning*. Men vad innebar detta i praktiken? Planen var att genom att öka effektiviseringen av jordbruket med hjälp av t.ex. ökad konstgjord bevattning höja risproduktionen som var landets ekonomiska grundbult. Denna nya kvot skulle därefter exporteras i syfte att driva in hårdvaluta som skulle användas till att bygga upp industrin i landet. I tillägg till den storskaliga industrialiseringsplan för landet pratar Pol Pot om att diversifiera ekonomin mer, bland annat genom att satsa på småskaliga verksamheter som producerar varor för hand av högre kvalitet. (Pol Pot 1977: 65-66)

En annan viktig pelare för ekonomin som Pol Pot lyfter fram i sitt tal är satsningen på det kampucheanska utbildningsväsendet. Där menar han att denna satsning lyft landet ifrån analfabetism från tidigare förrevolutionära nivåer på 75 % bland landsbygdsbefolkningen och 65 % ibland stadsbefolkningen till att två år efter befrielsen gått ner till 10 % totalt bland befolkningen. Pol Pot argumenterar för att kunna driva igenom industrialiseringen av landet är utbildningsväsendet avgörande för att lära sig att bemästra de teknologiska, kulturella och teoretiska förhållandena som är nödvändiga för denna. Han argumenterar för att utöver

utbildningssatsningen har denna kombinerats med andra välfärdssatsningar bland annat på sjukhus, apotek och att utrota malarian höjt det kampucheanska folkets livskvalité.

Sammanfattningsvis ser därmed Pol Pot ljus på framtiden för revolutionen i sitt tal där han menar på att landet har en potential att gå från en befolkning kring de nära nuvarande åtta miljonerna till fler än 20 miljoner och detta i snabb takt. (Pol Pot: 66-67)

När jag nu ska pröva Pol Pots syn på ekonomiska ideal kan man dela ovanstående empiriska utsagor i två kategorier. Han menar att de redan två år efter revolutionen har uppnått vissa mål och att de framtida visionerna som han sätter upp som mål för Kampuchéas ekonomiska politik kommer att uppnås. Den första kategorin kommer jag likt i tidigare avsnitt testa mot historiska källor som berör landets utveckling fram mellan åren 1975- 1977 då Pol Pot och Röda Khmererna hade makten. Gällande den andra kategorin kommer jag att sätta dessa i paritet mot länder som exempel på hur industrialisering har gått till där, och framförallt då i länder som genomfört denna inom ramen för ett marxist-leninistiskt styre.

De tankar som Pol Pot presenterar i sitt tal kommer ursprungligen ifrån den fyraårsplan för åren 1977-1980 som antogs cirka ett år efter revolutionen. I detta dokument beskrivs även de storslagna planer för landets ekonomiska kurs fast betydligt mer utförligt och detaljerat hur det ska genomdrivas. Chandler mfl. har analyserat detta dokument grundligt och kommit fram till att förhållandet i verkligheten skiljde sig avsevärt ifrån de uppbyggda målen i teorin. För att kunna realisera målen om hela tre ton risproduktion per hektar förflyttades cirka en miljon människor från andra delar av Kampuchéa till den nordvästra zonen som ansågs ha de gynnsammaste förutsättningarna för risproduktionen där de skulle användas som arbetskraft. Detta skulle i väst bli känt som den stora evakueringen av Phnom Penh och som skulle göra Röda Khmererna ökända. Denna förflyttade stadsbefolkning skulle därefter betecknas som ”de nya människorna” och betraktades med stor misstänksamhet inte bara av lokalbefolkningen utan framförallt av kadrerna i partiet. (1988: 38)

Den verklighet som skulle möta både den ”nya” respektive ”gamla” befolkningen på den kampucheanska landsbygden var långt ifrån i det av Pol Pot i hans tal uppbyggda socialistiska idealsamhälle. Pga. flera faktorer visade sig de storslagna planerna vara i princip ogenomförbara. Överlevare ifrån det som sedermera skulle bli känt som Dödens fält har vittnat om ålderdomliga jordbruksmetoder, brist på utsäde, redskap, boskap och bekämpningsmedel för att freda grödorna från skadedjur. I tillägg till det saknades hela den nödvändiga logistikkedjan för att kunna exportera det eventuella ris man ämnade producera. Landet var helt avskuret ifrån omvärlden och där fanns varken möjlighet att förpacka riset

eller att transportera ut det till världsmarknaden landvägen eller via havet. (Chandler m.fl. 1988: 39)

Samma överlevare har även vittnat om den i princip totala avsaknaden av skolor, sjukhus och andra välfärdsfunktioner, vilket står i bjärt kontrast till den bild som Pol Pot målar upp i sitt tal om att radikalt och i snabb takt genom sociala insatser höja kampucheanernas livskvalitet. Chandler m.fl. diskuterar i sin bok hur dessa missförhållanden kunde bli både stora i omfattning och brutala på väldigt kort tid. Det faktum att Chandler m.fl. ger en annan bild ger belägg för att mycket av detta går att spåra tillbaka till Röda Khmerernas principer om hur revolutionen skulle organiseras. Enligt denna var den kampucheanska kontexten unik och att lära av andra socialistiska länders erfarenheter och eventuella misslyckanden skulle strida mot grundprincipen i deras autonomisyn, vilket i sig skulle vara genant och ett stort misslyckande. (1988: 41-43)

Grunden i Pol Pots tal och Röda Khmerernas syn på hur den Kampucheanska ekonomin ska organiseras är kollektivistisk då den bygger på storskalig industrialisering framför individuella preferenser. Dock finns där en inneboende paradox, landet ska vara självförsörjande, men denna självförsörjning ska bygga på att landet exporterar jordbruksprodukter (framförallt ris) och andra råvaror för att på detta sätt få in valuta som man ska industrialisera landet med. Men med denna handel blir landet inte oavhängigt ifrån omvärlden och därmed faller självförsörjningsprincipen. Detta sammantaget med de vittnesmål av överlevarna ifrån Dödens fält om de oerhört primitiva förhållanden som mötte dem i jordbruket gör det svårt att få ihop Pol Pots vision om att transformera Kampuchea till en modern industrination. Utifrån detta argumenterar jag därmed för att de ekonomiska ideal som Pol Pot och Röda Khmererna bygger på är en blandning av högmod, förljugenhet och glädjekalkyler vars teoretiska uppbyggnad låg långt ifrån de verkligen förhållandena som skulle leda till stor nöd och svält för Kambodjas befolkning mellan åren 1975-1979.

4.4 Moralsyn (kollektivistisk eller individualistisk)

I den sista dimensionen gällande moralsyn kan man lite förenklat säga att de tre föregående dimensionerna som jag redogjort för förgrenar sig i denna. Detta då en politisk ståndpunkt eller moralisk uppfattning som regel brukar böttna i ett eller flera påståenden som jag i det ovanstående teoretiska ramverket redogjort för, vissa av dessa kan som under tidigare dimensioner empiriskt prövas. Men då det jag vill pröva i sig är moralsynen och inte de empiriska utsagor den eventuellt kan tänkas byggas kommer jag därmed frångå föregående

ordning om en strikt empirisk prövning för att sätta den moralsyn som Pol Pot ger utlopp för i sitt tal i paritet till den etikanalytiska diskussionen. Denna kommer dock att ha en viss återkoppling till den diskussion om hur hans människosyn stämde överens med den marxistiska ifrån föregående avsnitt.

Lundquist delar in beslutsetiken i två distinktioner, deontologisk och konsekvensialistisk, där den första värderar själva handlingen utifrån några förutfattade moraliska principer medan den sistnämnda fokuserar på effekten av själva handlingen. (1988: 32-33)

De tre principer som därmed åsyftas i den deontologiska distinktionen är följande: den förstnämnda universalitetsprincipen som förutsätter att den handlingen man utför är rätt respektive fel även för andra under samma omständigheter. Den andra principen rör att människor har ett inneboende värde som inte får kränkas, varje individ ska behandlas som ett mål och får inte brukas som ett medel för att uppnå någon annans personliga mål. Den tredje principen rör autonomiaspekten, dvs. att en individ bara kan värderas enligt moraliska termer om den står för sina moraliska principer. (Lundquist 1988: 34)

Går vi vidare till konsekvensialismen mäter man istället handlingen efter dess konsekvenser. I grund och botten enligt konsekvensialisten finns det inga utpräglade onda eller goda handlingar utan mätpunkten blir istället effekten av det man i en given situation gör. Detta resonemang ligger också i linje med *utilitarismen* vars grundtanke är att varje individ har en moralisk skyldighet att vidta åtgärder som leder till maximering av det goda för samhällsmedborgarna. Den inneboende problematiken med både konsekvensialismen respektive det utilitaristiska tankesättet samma typ av handling kan te sig god respektive ond utifrån kontexten och vad den åstadkommer i den. Det blir därmed svårt att värdera en handling utifrån moraliska termer då en handling som kan uppfattas som oetiskt universellt kan leda till nyttomaximering i en given situation. (Lundquist 1988: 35)

Om vi med dessa principer återvänder till talet av Pol Pot pratar han om det djupt omoraliska med det kapitalistiska och feodala systemet. Han lyfter här ett exempel på hur förhållandena såg ut i staden Thmor Koul i Battambang provinsen på 1950-talet där Pol Pot redogör för att på en befolkning på 10 000 personer ägde mellan fyra till tio 90 % av jorden. Pol Pot menar att dessa djupt ojämlika ägandeförhållanden ledde till en ond cirkel av ökad fattigdom bland alla bönder förutom den lilla grupp som ägde den största av massan jorden. Utsugningen var så brutal enligt Pol Pot att den ledde fram till en kamp mellan liv och död och därför blev denna kamp Röda Khmerernas viktigaste prioritet. (Pol Pot 1977: 27)

Hur skulle då denna kamp konkret utföras? Pol Pot argumenterar för en sorts positivt dominoeffekt att när man väl vunnit över 85 % av befolkningen på sin sida ska resterande förutom någon enstaka procent följa efter. De som därmed klassificeras som fiender till revolutionen ska behandlas enligt följande schema:

1. Vinn över de fiender som går att vinna över, fast bara under vissa omständigheter.
2. Neutralisera de som kan bli neutraliserade, så att de inte kan utföra några fientliga handlingar mot oss.
3. Isolera de mest reaktionära, i syfte att förgöra de.

I tillägg till detta betonar Pol Pot vikten av att utföra dessa och andra handlingar i revolutionens tjänst i hemlighet för att kunna skydda den och dess företrädare som annars hade blivit eliminerade och därmed hade revolutionen gått om intet.

Landsbygden blev snabbt den viktigaste basen för Röda Khmererna i slutet av 1950-talet vilket Prins Sihanouks själv blev plågsamt medveten om, och för att motverka dess inflytande turnerade han själv runt bland landsbygdsbefolkningen för att varna för deras visioner. Hans grepp hårdnade om det politiska livet i landet i början av 1960-talet och förföljelserna av kommunisterna intensifierades där flera ledare dömdes till döden efter summariska rättegångar. Detta i sin tur led till att rörelsen radikaliserades och därmed slutade de helt att föra sin kamp på demokratisk väg för att istället gå under jorden och föra den väpnat. (Short 2004: 139-140)

I Pol Pots tal smälter dåtiden och samtiden samman. De principer för hur kampen för revolutionen skulle föras formulerades när rörelsen var en underjordisk gerillarörelse som ifrån den härskande regimen först Prins Sihanouk och sedermera Lon Non mötte dödligt våld. De demokratiska krafterna och samtalet fick aldrig en chans att utvecklas i samband med självständigheten och det första parlamentariska valet år 1955. Det är i ljuset av den historiska kontext som man måste förstå hur Pol Pot som politisk figur och Röda Khmererna formades. Utifrån de två distinktioner som Lundquist mejslat ut är ingen direkt applicerbar på den moralsyn som Pol Pot ger uttryck för i sitt tal, rent teoretiskt drar den åt det konsekvensialistiska hållet då man enligt egen uppfattning agerar högst moraliskt då han menar sig verka för det kambodjanska folkets bästa. Men detta faller på sin egen orimlighet när vi ser konsekvenserna av det som dessa handlingar ledde till i form av massmord och svält under den korta och brutala tid som Pol Pots republik ”Demokratiska Kampuchea” existerade. Utifrån spektret i dimensionen skulle man kunna sammanfatta Pol Pots moralsyn med hans

egna med följande slagord hämtat ifrån boken Pol Pot's Little Red Book- the Sayings of Angkar av Henri Locard:

”Kollektivet bestämmer, individen bär ansvaret!”

(Fröberg-Idling 2006: 110 & 288).

5. Konklusion

Ambitionen för denna uppsats har varit att ideologipositionera Pol Pot och Röda Khmerernas ideologi och empiriskt pröva de verklighetsomdömen som finns i den för att testa dess giltighet. Som underlag för denna analys har jag granskat hans hyllningstal till partiet ifrån kongressen år 1977 med hjälp av ovanstående dimensioner som analys och sorteringsverktyg. Det som utmärker den är att den är väldigt kontextuell både i förhållande till sin plats respektive sin historiska tidsperiod. Pol Pot tog intryck av de ideologiska strömningarna Marxism-leninism och antikolonialism som präglade 1950-talets Frankrike där han befann sig som student för att vid återkomsten till sitt hemland anpassa dem till dess kontext. Det som Pol Pot ger uttryck för i sitt tal är en blandning av etnisk nationalism, historierevisionism, anti-kolonialism och marxism-leninism och som sammanfattningsvis visar på stor inkoherens. Ideologin kan därmed i Tingstens anda avfärdas som icke-giltig.

6. Referenslista

6.1 Tal

Long live the 17th anniversary of the Communist Party of Kampuchea – Speech by Pol Pot, secretary of Central Committee of the Kampuchean Communist Party Delivered on September 29, 1977. Chicago. Liberator Press.

6.2 Böcker

Badersten, Björn, 2006. Normativ metod: att studera det önskvärda. Lund: Studentlitteratur. 215 s.

Beckman, Ludvig. 2005. Grundbok i idéanalys. Stockholm: Santérus förlag. 116 s.

Bergström, Göran - Boréus, Kristina (red.), 2012. Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys. Lund: Studentlitteratur. 536 s.

Chandler, David. 1999. Brother Number One. Boulder, Colorado. Westview Press. 260 s.

Chandler, David. 2008. A History of Cambodia. Boulder, Colorado. Westview Press. 365 s.

Chandler, David- Kiernan, Ben – Boua, Chantou. 1988. Pol Pot plans the future, Confidential Leadership Documents from Democratic Kampuchea , 1976-1977. New Haven, Connecticut. Yale University Southeast Asia Studies . 346 s.

Fröberg Idling, Peter 2006. Pol Pots leende. Stockholm: Bokförlaget Atlas. 394 S.

Laban Hinton, Alexander. 2005. Why did they kill? Cambodia in the Shadow of the Genocide. Berkely and Los Angeles. University of California Press. 360 s.

Kiernan, Ben. 1996. The Pol Pot Regime. Binghamton, New York. Vail-Ballou Press. 477 s.

Liedman, Sven-Eric. 2015. Karl Marx- En Biografi. Stockholm. Albert Bonnier Förlag. 817 s.

Lundquist, Lennart.1988. Byråkratisk Etik. Lund. Studentlitteratur.277 s.

Short, Philip. 2004. Pol Pot The History Of A Nightmare. London. John Murray (Publishers). 656 s.

Smedberg, Marco. 2015. Första Världskriget. Lund. Historiska Media. 396 s.

Teorell, Jan, Svensson Torsten. 2007. Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod. Malmö. Liber. 296 s.

Tingsten, Herbert. 1941. Idékritik. Stockholm. Albert Bonniers förlag, 261 s.

6.3 Artiklar

Beckman, Ludvig. Idékritik och statsvetenskapens nytta. Statsvetenskaplig tidskrift Vol 108, Nr 4 (2006)